

რელიგია და კულტურა, როგორც ეთნიკური უმცირესობების მანიპულაციის საშუალება საქართველოში

ნიკოლოზ ხაჩიძე

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის
პოლიტიკის მეცნიერების სადოქტორო პროგრამის დოქტორანტი

n.khachidze85@gmail.com

ORCID: 0009-0004-3076-9678

სოფიკო მეტრეველი

სსიპ დავით აღმაშენებლის სახელობის ეროვნული თავდაცვის აკადემიის
ბაკალავრიატის თავდაცვისა და უსაფრთხოების მიმართულების
ასისტენტ-პროფესორი

sometreveli@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8480-2024

DOI: <https://doi.org/10.52340/splogos.2025.16>

აბსტრაქტი

სტატიაში განხილულია რელიგიისა და კულტურის, როგორც პოლიტიკური მანიპულაციის კომპლექსური საშუალება საქართველოში ეთნიკური კონფლიქტის გაღვივების პროცესში. ევროპისა და აზიის გზაჯვარედინზე მდებარე საქართველო გამოირჩევა მდიდარი და მრავალფეროვანი კულტურული მემკვიდრეობით, სადაც მართლმადიდებლური ქრისტიანობა ღრმად არის გადაჯაჭვული ეროვნულ იდენტობასთან, თუმცა არსებული მოცემულობა ხშირად ქმნის ეთნიკურ დამაბულობას, რაც განსაკუთრებით გამოვლინდა აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტებში. სტატია ამტკიცებს პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორების მნიშვნელოვან როლს კონფლიქტებში. მათი უფრო ღრმა გაგება მოითხოვს ხშირად შეუმჩნეველი რელიგიური და კულტურული განზომილებების შესწავლას. ნაშრომში გაანალიზებულია, თუ როგორ ხდება კულტურული და რელიგიური ნიშნები ეთნიკური კუთვნილებისა და განსხვავებულობის ძლიერი სიმბოლოები, რომლებიც ხშირად არიან გამოყენებული პოლიტიკური აქტორების მიერ კონფლიქტის ინიცირებისათვის. სტატია, ასევე, იკვლევს საქართველოს მართლმადიდებლურ ეკლესიასა და ქართულ ნაციონალიზმს შორის არსებულ რთულ ურთიერთობას, რომელიც ზეგავლენას ახდენს საზოგადოების ერთიანობის ან დაყოფის პროცესზე.

საკვანძო სიტყვები: რელიგია, კულტურა, ეთნიკური კონფლიქტი, იდენტობა, საქართველო.

Religion and Culture as a Means of Manipulating Ethnic Minorities in Georgia

Nikoloz Khachidze

PhD Student, Caucasus International University

n.khachidze85@gmail.com

ORCID: 0009-0004-3076-9678

Sophiko Metreveli

Assistant Professor,

LEPL – David Aghmashenebeli National Defense Academy of Georgia

sometreveli@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8480-2024

Abstract

The article examines religion and culture as a complex tool of political manipulation in the process of fueling ethnic conflict in Georgia. Located at the crossroads of Europe and Asia, Georgia is distinguished by its rich and diverse cultural heritage, where Orthodox Christianity is deeply intertwined with national identity, although the existing situation often creates ethnic tension, which was especially evident in the conflicts in Abkhazia and South Ossetia. The article argues for the important role of political and socio-economic factors in conflicts. A deeper understanding of them requires the study of the often-overlooked religious and cultural dimensions. This article examines the cultural and religious markers that gain powerful symbols of ethnicity and difference and are often used by political actors to fuel conflict. The article also explores the complex relationship between the Georgian Orthodox Church and Georgian nationalism, which influences the process of unity or division of society.

Keywords: Religion, Culture, Ethnic Conflict, Identity, Georgia.

შესავალი

საქართველო არის ევროპისა და აზიის გზაჯვარედინზე მდებარე ქვეყანა, რომელიც გამოირჩევა მდიდარი და რთული ისტორიით, მრავალფეროვანი კულტურისა და რელიგიური ტრადიციების ურთიერთქმედებით. თუმცა საქართველოში

მულტიკულტურალიზმი მჭიდროდ არის დაკავშირებული ეთნიკური კონფლიქტების წარმოშობასთან. მიუხედავად იმისა, რომ პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორები უდავოდ მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ ეთნოკონფლიქტების გაღვივებაში, საქართველოს ეთნიკური კონფლიქტების უფრო ღრმა გაგება მოითხოვს ხშირად შეუმჩნეველი რელიგიური და კულტურული განზომილებების შესწავლას. სტატია განიხილავს ამ ელემენტებს შორის რთული ურთიერთობას და ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ რელიგია და კულტურა არ არის კონფლიქტის ერთადერთი მამოძრავებელი ძალა, თუმცა ისინი მაინც მოქმედებენ, როგორც იდენტობის მძლავრი მარკერები და ამძაფრებენ არსებულ განხეთქილებას.²⁰⁰ საქართველოში ეთნიკური ურთიერთობების კონკრეტული მაგალითების ანალიზით ქართველებსა და აფხაზებს, ქართველებსა და სამხრეთ ოსებსა და სხვა უმცირესობათა ჯგუფებს შორის დინამიკის გაანალიზებით ნათელი მოჰყვინოს ისტორიული ფაქტების კომპლექსურ ურთიერთკავშირს, რომლებიც ხელს უწყობენ რეგიონში ეთნიკურ დაპირისპირებას.

მულტიკულტურალიზმის ზოგადი მიმოხილვა საქართველოში

საქართველოს ისტორია არის მდიდარი და რთული მოცემულობა, რომელიც აგებულია სხვადასხვა კულტურის, ტრადიციებისა და რელიგიის გავლენით. ევროპისა და აზიის გზაჯვარედინზე მდებარე ეს პატარა ქვეყანა იყო ხიდი ცივილიზაციებს შორის, რომელიც შთანთქმავს მულტიკულტურულ გავლენებს აღმოსავლეთიდან და დასავლეთიდან. ამ გეოგრაფიულმა მდებარეობამ ხელი შეუწყო უნიკალურ კულტურულ სინთეზს, სადაც მართლმადიდებლური ქრისტიანობა ღრმად იყო გადაჯაჭვული ეროვნულ იდენტობასთან. ამავდროულად ქვეყანაში არსებულმა სხვა რელიგიურმა და კულტურულმა ტრადიციებმაც მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს ერის სოციალური ქსოვილის ჩამოყალიბებაში²⁰¹. საქართველოში ეთნიკური დაპირისპირების სირთულეების გასაგებად აუცილებელია იდენტობის კომპლექსურობის შესწავლა და ისტორიული მოვლენების ამოცნობა, რომლებიც გავლენას ახდენენ ეთნიკური ჯგუფების ურთიერთობებზე.

²⁰⁰ Bercovitch, J. Regan, P. THE STRUCTURE OF INTERNATIONAL CONFLICT MANAGEMENT: AN ANALYSIS OF THE EFFECTS OF INTRACTABILITY AND MEDIATION. International Journal of Peace Studies. 1999. გვ-10-15.

²⁰¹ Buzan, B. Kelstrup, M. Lemaitre, P. Elzbieta Tromer, E. and London, W. The European Security Order Recast. Pinter Publishers . 1990. გვ 40-45

საქართველოში მართლმადიდებლურ ეკლესიას გამორჩეული ადგილი უკავია ერის ისტორიასა და კოლექტიურ ცნობიერებაში. ქრისტიანობა სახელმწიფო რელიგიად მიღებულ იქნა ჩვენი წელთაღრიცხვით მე-4 საუკუნეში, რაც გადამწყვეტი მომენტი იყო საქართველოს ისტორიაში²⁰². მართლმადიდებლობის მიღებამ განსაზღვრა ეკლესიის როლი არა მხოლოდ სულიერი მეგზურის, არამედ ქართული კულტურის მცველისა და ეროვნული ერთიანობის სიმბოლო. საუკუნეების მანძილზე ეკლესიამ გაუძლო უამრავ გამოწვევას და ემსახურებოდა ეროვნული იდენტობის დაცვას.²⁰³ ღრმა კავშირი ქართულ იდენტობასა და მართლმადიდებლურ ქრისტიანობას შორის აისახება მრავალრიცხოვან ისტორიულ ცნობებში, რელიგიური მოწამეობისა შესახებ, რომლებიც ხშირად განასახიერებენ, როგორც რელიგიურ ღვთისმოსაობას, ასევე პატრიოტულ სულისკვეთებას. ისტორიულად საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მნიშვნელობა ხშირად სცილდებოდა მის წმინდა რელიგიურ ფუნქციას. ეკლესიამ გადამწყვეტი როლი ითამაშა ქართული ენის, ლიტერატურის, ხელოვნებისა და არქიტექტურის ჩამოყალიბებაში. მაგალითად, ხატწერის მდიდარი ტრადიცია ეკლესიის მხატვრული და სულიერი მემკვიდრეობის დასტურია.²⁰⁴ ანალოგიურად, ქართული ანბანის განვითარება და ქართული მწერლობის აყვავება მჭიდრო კავშირშია ეკლესიის ძალისხმევასთან. (წიგნიერების გავრცელების ხელშეწყობასთან).²⁰⁵

მიუხედავად იმისა, რომ მართლმადიდებლურ ქრისტიანობას დომინანტური პოზიცია უკავია, მნიშვნელოვანია იმის აღიარება, რომ საქართველო არის რელიგიური თემების მრავალფეროვნების სამშობლო. თავისი ისტორიის მანძილზე ქვეყანა შედარებით ტოლერანტული სივრცე იყო სხვა სარწმუნოების, მათ შორის სომხური სამოციქულო ქრისტიანობის, ისლამის, იუდაიზმისა და სხვა ქრისტიანული კონფესიებისთვის.²⁰⁶ აღნიშნულმა საზოგადოებებმაც შეიტანეს წვლილი საქართველოს კულტურულ

---

²⁰² Bercovitch, J. Regan, P. THE STRUCTURE OF INTERNATIONAL CONFLICT MANAGEMENT: AN ANALYSIS OF THE EFFECTS OF INTRACTABILITY AND MEDIATION. International Journal of Peace Studies. 1999. გვ 14-17

²⁰³ Buzan, B. Kelstrup, M. Lemaitre, P. Elzbieta Tromer, E. and London, W. The European Security Order Recast. Pinter Publishers . 1990. გვ 20-25

²⁰⁴ Bercovitch, J. Regan, P. THE STRUCTURE OF INTERNATIONAL CONFLICT MANAGEMENT: AN ANALYSIS OF THE EFFECTS OF INTRACTABILITY AND MEDIATION. International Journal of Peace Studies. 1999. გვ. 20-25

²⁰⁵ Buzan, B. Kelstrup, M. Lemaitre, P. Elzbieta Tromer, E. and London, W. The European Security Order Recast. Pinter Publishers . 1990. გვ 28-30

²⁰⁶ Cahn, D. Abigail, R. (2007). Managing conflict through communication. Pearson/Allyn and Bacon. 2014. გვ. 15-30

სიმდიდრეში და ხშირ შემთხვევაში, მნიშვნელოვანი - დადებითი როლი ითამაშეს ქვეყნის სოციალურ და ეკონომიკურ ცხოვრებაში.

სომეხი სამოციქულო ქრისტიანების არსებობა საქართველოში, განსაკუთრებით სამხრეთ რეგიონებში, საუკუნეებით თარიღდება. საქართველოს მართლმადიდებლურ ეკლესიასა და სომხურ სამოციქულო ეკლესიას შორის ისტორიული ურთიერთობა რთული იყო და გამოირჩეოდა, როგორც თანამშრომლობის, ისე კონკურენციის პერიოდებით.²⁰⁷ ანალოგიური მდგომარეობაა მუსულმანურ თემებთან მიმართებაში. აზერბაიჯანელებს საქართველოში ხანგრძლივი ცხოვრების ისტორია აქვთ, განსაკუთრებით სამხრეთ-აღმოსავლეთ რეგიონებში. მათი ცხოვრება საქართველოში მეზობელ ისლამურ ქვეყნებთან ისტორიული კავშირების შეხსენებაა. ებრაული თემებიც საუკუნეების მანძილზე ცხოვრობდნენ საქართველოში, რამაც ხელი შეუწყო ქვეყნის ეკონომიკურ და კულტურულ განვითარებას.

საქართველოში კულტურული და რელიგიური იდენტობა მჭიდროდ არის დაკავშირებული ერთმანეთთან. რელიგიური ტრადიციები და პრაქტიკა ღრმად არის ჩადებული სხვადასხვა კულტურულ გამოხატულებაში, ტრადიციული მუსიკიდან და ცეკვიდან დაწყებული სადღესასწაულო დღეებით და ყოველდღიური წეს-ჩვეულებებით დამთავრებული. კულტურისა და რელიგიის ამ ურთიერთქმედებამ ხელი შეუწყო ქართველებში კოლექტიური იდენტობის ძლიერ განცდას, რაც ხშირად განმტკიცებულია საერთო ისტორიული გამოცდილებითა და საერთო კულტურული მემკვიდრეობით.²⁰⁸ თუმცა, ასევე მნიშვნელოვანია იმის აღიარება, რომ კულტურასა და რელიგიურ იდენტობას შორის მჭიდრო კავშირმა შეიძლება ზოგჯერ შექმნას საზღვრები და ხელი შეუწყოს განსხვავებული აღქმების ჩამოყალიბებას იმ ჯგუფებში, ვინც არ მიეკუთვნება დომინანტურ რელიგიურ ან კულტურულ ეთნოსს.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს აქვს შედარებითი რელიგიური ტოლერანტობის ისტორია, რელიგიური და კულტურული იდენტობების ურთიერთქმედება ყოველთვის არ იყო ჰარმონიული. მე-20 და 21-ე საუკუნეების განმავლობაში საქართველო ეთნიკურ და რელიგიურ მრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული მრავალი გამოწვევის წინაშე აღმოჩნდა, განსაკუთრებით აფხაზეთისა და

²⁰⁷ Cahn, D. Abigail, R. (2007). *Managing conflict through communication*. Pearson/Allyn and Bacon. 2014. გვ 30-40

²⁰⁸ colon, G. *War, peace and international relations: an introduction to strategic history*. Routledge. 2023.

გვ. 16-19

სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტების კონტექსტში. ამ კონფლიქტებმა გამოავლინა ეთნიკურ უმცირესობებს შორის ურთიერთობების სირთულე, რელიგიური/კულტურული განსხვავებების პოლიტიზირება და გამოყენება კონფლიქტის გასაძლიერებლად.²⁰⁹ ამ კონფლიქტების კონტექსტში რელიგიური და კულტურული ნიშნები იქცა ეთნიკური კუთვნილების მძლავრ სიმბოლოებად, რომლებიც ხშირად გამოიყენება დაპირისპირების იარაღად.

რელიგია, კულტურა და პოლიტიკური მანიპულირება საქართველოში

მნიშვნელოვანია განვიხილოთ საკმაოდ სახიფათო ურთიერთკავშირი რელიგიას, კულტურას და პოლიტიკას შორის საქართველოში. შეიძლება ითქვას, რომ ეს სამი ელემენტი ქმნის „კონფლიქტის სამკუთხედს“, სადაც პოლიტიკური აქტორები სტრატეგიულად იყენებენ რელიგიურ და კულტურულ იდენტობის სიმბოლოებს პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად, რაც ხშირად ამძაფრებს არსებულ ეთნიკურ დაძაბულობას და აფერხებს მშვიდობიანი თანაცხოვრების პერსპექტივებს. მიუხედავად იმისა, რომ ეს მოცემულობა არ არის კონფლიქტის ერთადერთი მიზეზი, ის მაინც მოქმედებს, როგორც ძლიერი კატალიზატორი. ეგრეთ წოდებული კონფლიქტის სამკუთხედი ეთნიკურ უმცირესობებში აძლიერებს განხეთქილების სურვილს და ქმნის უნდობლობის კლიმატს. საზოგადოებაში დადებითი კლიმატის შესაქმნელად მნიშვნელოვანია ძლიერი ინსტიტუტის ჩართულობა, როგორც არის საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესია. ეს რელიგიური ინსტიტუტი საქართველოს მოსახლეობის უმრავლესობისთვის არის ეროვნულ იდენტობასთან და კულტურულ მემკვიდრეობასთან დაკავშირებული, თუმცა ეს გამორჩეული როლი მას ასევე პოლიტიკური მობილიზაციის ძლიერ ინსტრუმენტად აქცევს. პოლიტიკოსები ხშირად ცდილობენ საკუთარი თავის ეკლესიასთან ასოცირებას, იყენებენ რელიგიურ რიტორიკას და რელიგიურ ფასეულობებს ლეგიტიმაციისა და ხალხის მხარდაჭერის მოსაპოვებლად.²¹⁰ ამ სტრატეგიულ ალიანსს შეიძლება ჰქონდეს ორმაგი ეფექტი. აღნიშნულ მოცემულობას შეუძლია გააძლიეროს პოლიტიკის ნდობა ეთნიკურ ქართველებში, რომლებიც

---

²⁰⁹ Cahn, D. Abigail, R. Managing conflict through communication. Pearson/Allyn and Bacon. 2014. გვ. 35-7

²¹⁰ Deutsch, M. Theory of Co-operation and Competition. Human relations. 1949. გვ. 20-22

რელიგიურად დაკავშირებულები არიან ეკლესიასთან, მაგრამ მას შეუძლია გაუცხოება ან მარგინალიზება მოახდინოს უმცირესობათა ჯგუფების, რომლებიც არ იზიარებენ მართლმადიდებლების რელიგიურ ღირებულებებს.²¹¹ ეს დინამიკა აძლიერებს ეკლესიის აღქმას, როგორც ქართული ეთნიკური ნაციონალიზმის სიმბოლოს და არა ყველა მოქალაქის გამაერთიანებელ სულიერ ინსტიტუტს, რითაც ხელს უწყობს ეთნიკურ დაყოფას და არა გაერთიანებას.

გარდა ამისა, პოლიტიკით ნაკარნახევი რელიგიური ნარატივები და სიმბოლოები ხშირად გამოიყენება ეთნიკურად ქართველების დამახინჯებული აღქმის ჩამოსაყალიბებლად. მსგავსი ნარატივი ხშირად ასახავს უმცირესობებს, როგორც საფრთხეს ერის რელიგიურ და კულტურულ სიწმინდეების წინააღმდეგ. ცრურწმენების გაღვივებით და ეჭვის ატმოსფეროს გაძლიერებით შიდა და გარე პოლიტიკური აქტორები ცდილობენ თავიანთი ქმედებების ლეგიტიმაციას და იმ პოლიტიკის მხარდაჭერას, რომელიც შეიძლება იყოს დისკრიმინაციული ან თუნდაც ძალადობრივი.²¹²

კულტურა, მისი ფართო გაგებით, ასევე მანიპულირებულია პოლიტიკური მიზნებისთვის. კონკრეტული კულტურული ნიშნები, როგორცაა ენა, ისტორიული ნარატივები და ტრადიციები, ხდება ეთნიკური კუთვნილებისა და განსხვავების ძლიერი სიმბოლო. პოლიტიკური აქტორები ხშირად შერჩევით ხაზს უსვამენ კულტურული მემკვიდრეობის გარკვეულ ასპექტებს, რომელიც აძლიერებს არსებულ განხეთქილებას და ამართლებს პრეტენზიებს ძალაუფლებაზე ან ტერიტორიებზე.²¹³

„კონფლიქტის ამ სამკუთხედის” შედეგები შორსმიმავალია. ის ამცირებს ნდობას განსხვავებულ ჯგუფებს შორის, ძირს უთხრის დიალოგის შესაძლებლობას და ქმნის საშიშ/დაუცველ ატმოსფეროს. რელიგიისა და კულტურის პოლიტიზირებით, სახელმწიფოს მიმართ მტრულად განწყობილი პოლიტიკური აქტორები ართულებენ კონფლიქტის გამომწვევ მიზეზებს, როგორცაა სოციალურ-ეკონომიკური უთანასწორობა, პოლიტიკური მარგინალიზაცია და ისტორიული წყენა. გარდა ამისა, ამ მანიპულაციამ შეიძლება შექმნას ძალადობის მუდმივი ციკლი, სადაც აგრესიის ყოველი აქტი აძლიერებს

---

²¹¹ Sayin F. Modebadze, V. The Role of Russia in Provoking Conflict between Georgians and Abkhazians. International Journal of Alanya Faculty of Business. 2015. გვ. 30-35

²¹² Bercovitch, J. Regan, P. THE STRUCTURE OF INTERNATIONAL CONFLICT MANAGEMENT: AN ANALYSIS OF THE EFFECTS OF INTRACTABILITY AND MEDIATION. International Journal of Peace Studies. 1999. გვ. 13-17

²¹³ Cahn, D. Abigail, R. (2007). Managing conflict through communication. Pearson/Allyn and Bacon. 2014. გვ. 5-8

არსებულ ცრურწმენებს და ხელს უწყობს შემდგომ შურისძიებას. მნიშვნელოვანია ვაღიაროთ, რომ ურთიერთობა რელიგიას, კულტურასა და პოლიტიკას შორის რთული და მრავალმხრივია. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ელემენტების მანიპულირება შესაძლებელია კონფლიქტის გასაძლიერებლად, ისინი ასევე შეიძლება იყვნენ დადებითი მუხტის მატარებელი ცვლადები. მათ შეიძლება ხელი შეუწყონ სოციალურ ერთიანობას, კულტურათაშორის ურთიერთგაგებას და მშვიდობის მშენებლობას.

კონფლიქტის დასრულების შესაძლებლობა

ზემოთ განვიხილეთ რელიგიის, კულტურისა და პოლიტიკური მანიპულაციის კომპლექსური ურთიერთქმედება ეთნიკურ კონფლიქტებთან მიმართებაში. მიუხედავად იმისა, რომ აქამდე დახატული სურათი შეიძლება გაბუნდოვანებული ჩანდეს, გადამწყვეტია იმის აღიარება, რომ კონფლიქტის დინამიკა არ არის სტატიკური. რელიგია და კულტურა შეიძლება იყოს ბერკეტი დაყოფისთვის და ამავდროულად ძლიერი ინსტრუმენტი შერიგებისთვის.

შერიგება შესაძლებელია, თუ შესაბამისი პოლიტიკური, სოციალური და კულტურული პირობები იქნება, რაც ხელს შეუწყობს სახალხო უსაფრთხოების განმტკიცებას და კონფლიქტების ეტაპობრივ გაუმჯობესებას.

შერიგების ერთ-ერთი პერსპექტიული გზა არის კულტურათაშორისი დიალოგი, სადაც სხვადასხვა ეთნიკური წარმომავლობის მქონე პირებს შეუძლიათ ურთიერთობა. მოცემულობა, სადაც განსხვავებული ჯგუფები გაუზიარებენ გამოცდილებას ერთმანეთს და უკეთესად გაიცნობენ ერთმანეთის კულტურას, შესაძლებელს ხდის დაიმსხვრეს სტერეოტიპები/ცრურწმენები და ჩამოყალიბდეს პატივისცემა და ნდობა, რომელიც ჯანსაღი ურთიერთობის საწინდარი იქნება. ამ ინიციატივებს შეიძლება ჰქონდეს მრავალი ფორმა, ორგანიზებული კულტურული ღონისძიებებიდან და საგანმანათლებლო პროგრამებიდან დაწყებული სათემო პროექტებით დამთავრებული, რომლებიც აერთიანებს ადამიანებს საერთო მიზნების გარშემო.²¹⁴

---

²¹⁴ Quencez, M. and Besch, S. The Challenges Ahead for EU Defense Cooperation. Policy Brief. 2020. გვ. 15-18

რელიგიურ ინსტიტუტებს, მანიპულირების პოტენციალის მიუხედავად, შეუძლიათ დადებითი როლი შეასრულონ შერიგებაში. რელიგიათა დიალოგი, სადაც სხვადასხვა რელიგიური თემის წარმომადგენლები იკრიბებიან საერთო ღირებულებებისა და საერთო გამოწვევების განსახილველად, შეიძლება იყოს ძლიერი ინსტრუმენტი ხიდების ასაგებად და ურთიერთპატივისცემის გასაძლიერებლად.²¹⁵ რელიგიურ ლიდერებს, რომლებსაც ხშირად აქვთ მნიშვნელოვანი გავლენა, შეუძლიათ გადამწყვეტი როლი შეასრულონ მშვიდობის, ტოლერანტობისა და შერიგების გზავნილების გავრცელებაში. სიძულვილის ენის დაგმობით და ცრურწმენების გაქარწყლებით, მათ შეუძლიათ წვლილი შეიტანონ უფრო ინკლუზიური და ჰარმონიული საზოგადოების შექმნაში.

გარდა ამისა, გრძელვადიანი შერიგებისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ძირეულ სოციალურ-ეკონომიკურ უთანასწორობებს, რომლებიც ხშირად იწვევს ეთნიკურ დაძაბულობას. ეკონომიკურმა უთანასწორობამ შეიძლება გააძლიეროს წყენის განცდა, რაც ინდივიდებს უფრო მგრძობიარეს გახდის გამყოფი რიტორიკის მიმართ. ამიტომ ხელისუფლებამ ხელი უნდა შეუწყოს ეკონომიკურ განვითარებას შესაბამის რეგიონებში, შექმნას სამუშაო შესაძლებლობები და უზრუნველყოს რესურსებზე თანაბარი ხელმისაწვდომობა ყველა ეთნიკური ჯგუფისთვის, რაც აუცილებელია სამართლიანი საზოგადოების შესაქმნელად.²¹⁶

ასევე აღსანიშნავია განათლების ხელმისაწვდომობა, რადგან განათლება მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ეთნიკური მრავალფეროვნების შესახებ დამოკიდებულებებისა და აღქმების ჩამოყალიბებაში. სასწავლო გეგმები, რომლებიც ხელს უწყობენ კრიტიკულ აზროვნებას, აპროტესტებენ სტერეოტიპებს და ასწავლიან სხვადასხვა კულტურისა და რელიგიის შესახებ, შეიძლება დაეხმაროს უფრო ინკლუზიური და ტოლერანტული საზოგადოების განვითარებას. განათლებას შეუძლია აღჭურვოს ახალგაზრდები იმ ინსტრუმენტებით, რაც მათ სჭირდებათ მრავალეთნიკურ საზოგადოებაში სწორი ნავიგაციისთვის. გარდა ამისა, კვლევებისა და სტიპენდიების ხელშეწყობა, რომელიც შეისწავლის ეთნიკური ურთიერთობების სირთულეებს საქართველოში, შეუძლია უზრუნველყოს ღირებული ინფორმაცია პოლიტიკოსებისა და

²¹⁵ Quencez, M. and Besch, S. (2020). The Challenges Ahead for EU Defense Cooperation. Policy Brief. 2020. გვ. 20-23

²¹⁶ Solana, J. European Security Strategy, European Communities. 2009. გვ. 13-18

სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებისთვის, რომლებიც მუშაობენ შერიგების ინიციატივებზე. აქვე უნდა აღინიშნოს რომ

„1+4 ერთ-ერთი წარმატებული სახელმწიფო პროგრამაა და ის საქართველოში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებს უმაღლესი განათლების გამარტივებული წესით მიღების საშუალებას 2010 წლიდან აძლევს. აბიტურიენტები ზოგადი უნარების გამოცდას სომხურ, აზერბაიჯანულ, აფხაზურ, ან ოსურ ენაზე აბარებენ. რის შემდეგაც თითოეული ეთნიკური თემიდან ყველაზე მაღალქულიან 100-100 სტუდენტს სახელმწიფო ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიან კურსს და სწავლის გაგრძელებას უფინანსებს. მათთვის, ვინც პროგრამის დასაწყის ეტაპზე გრანტს იღებს, სახელმწიფო დაფინანსებით ბაკალავრიატში მოხვედრაც შესაძლებელია.“²¹⁷

რთულ მდგომარეობაში არიან ის სტუდენტები, რომლებიც განკუთვნილი კვოტის მიღმა რჩებიან. აღნიშნული ინიციატივა ძალიან სასარგებლოა ინტეგრაციის პროცესისთვის, თუმცა არა საკმარისი, რადგან მოცემულობა უფრო ფართო მიდგომას მოითხოვს.

არ შეიძლება გადაჭარბებული იყოს სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების როლი შერიგების ხელშეწყობაში. ორგანიზაციები, რომლებიც ხშირად მუშაობენ აღნიშნულ რეგიონებში, ისინი ასრულებენ გადამწყვეტ როლს დიალოგის ხელშეწყობაში, კონფლიქტის მსხვერპლთა მხარდაჭერასა და მშვიდობისა და სამართლიანობის ხელშეწყობი პოლიტიკაში.²¹⁸ კონფლიქტის შედეგად დაზარალებულ მოსახლეობასთან უშუალო თანამშრომლობით, მათ შეუძლიათ დაეხმარონ ადგილობრივებს საჭიროებების დაკმაყოფილებაში და ნდობის ჩამოყალიბებაში სხვადასხვა ჯგუფებს შორის. გარდა ამისა, მათ შეუძლიათ სასიცოცხლო როლი შეასრულონ ადამიანის უფლებების დარღვევის მონიტორინგში და დაცვაში.

მნიშვნელოვანია გვესმოდეს, რომ შერიგება არ არის სწრაფი გამოსავალი კონფლიქტების დეესკალაციისთვის. ეს არის ხანგრძლივი და რთული პროცესი, რომელიც მოითხოვს მუდმივ ძალისხმევას და ჩართულობას ყველა დაინტერესებული მხარისგან.

---

²¹⁷ მალხასიანი. ფ. რა ბარიერებს აწყდებიან ეთნიკური უმცირესობები უნივერსიტეტებში. მთის ამბები. 2022.

²¹⁸ Tenner, F. Conflict prevention and conflict resolution: limits of multilateralism. ResearchGate. 2000. გვ. 5-13

დასკვნა

ეთნიკური კონფლიქტის ამგვარმა ანალიზმა საქართველოში გამოავლინა რელიგიის, კულტურისა და პოლიტიკური მანიპულაციის რთული ურთიერთქმედება. კვლევამ აჩვენა, რომ ეს ელემენტები რთული გზებით, აყალიბებენ აღქმას, აძლიერებენ დამაბულობას და გავლენას ახდენენ ეთნიკური უმცირესობების ურთიერთობების ტრაექტორიაზე. კულტურულ-რელიგიურ-პოლიტიკური ნარატივებით მანიპულირებამ ხელი შეუწყო საქართველოს წინაშე მდგარი გამოწვევების გაძლიერებას. საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესია, ეროვნული იდენტობისა და კულტურული მემკვიდრეობის მნიშვნელოვანი სიმბოლოა, ასევე წარმოჩენილია, როგორც პოლიტიკური მობილიზაციის პოტენციური ინსტრუმენტი, რომელიც ზოგჯერ, უნებლიედ, ხელს უწყობს უმცირესობათა ჯგუფების მარგინალიზაციას. კულტურული ნიშნები, როგორცაა ენა, ტრადიციები და ისტორიული ინტერპრეტაციები, სტრატეგიულად იქნა გამოყენებული საქართველოში მცხოვრები სხვადასხვა ეთნოსების სუბიექტური აღქმების გასაძლიერებლად. გარდა ამისა, პოლიტიკური ველი ხშირად ხასიათდება რელიგიური და კულტურული სენტიმენტების მანიპულირებით, შიდა და გარე პოლიტიკური აქტორები ამ მძლავრ სიმბოლოებს იყენებენ საკუთარი დღის წესრიგის წარმართვისთვის.

თუმცა, ამ ანალიზმა ასევე ხაზი გაუსვა რელიგიისა და კულტურის დადებით პოტენციალს შერიგების საკითხში. კულტურათაშორისი დიალოგი და რელიგიათა შორისი ინიციატივები აჩვენა ადამიანური კავშირის ძალა განხეთქილების გადალახვისა და ურთიერთგაგების გასაძლიერებლად. სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების და სახელმწიფოებრივად მოაზროვნე ინდივიდების გამძლეობა, მათი ერთგულება მშვიდობისა და სამართლიანობისთვის მომავლის იმედს იძლევა.

ცრურწმენებისა და უნდობლობის მემკვიდრეობის მოგვარება, რელიგიისა და კულტურის მანიპულირების წინააღმდეგ ბრძოლა, პოლიტიკური მიზნებისთვის და სოციალურ-ეკონომიკური უთანასწორობის დაძლევა ყველაზე გადამწყვეტი ნაბიჯია. ინკლუზიური განათლების ხელშეწყობა, სამოქალაქო საზოგადოების გაძლიერება და კულტურათაშორისი დიალოგის ხელშეწყობა აუცილებელია ურთიერთპატივისცემისა და ურთიერთგაგების საფუძვლის შესაქმნელად. საბოლოო ჯამში, შერიგების მცდელობების წარმატება დამოკიდებულია კოლექტიურ ვალდებულებაზე. მიუხედავად იმისა, რომ გამოწვევები მნიშვნელოვანია, გაანალიზებული პრობლემებიდან გამომდინარე

საქართველოს მაინც შეუძლია გამოძერწოს მშვიდობიანი, სამართლიანი, ერთიანი და ნათელი მომავლისკენ.

ეროვნული შერიგების პროცესის წარმატება დამოკიდებულია ყველა აქტორის კოლექტიურ პასუხისმგებლობაზე და მზაობაზე, გადალახონ ისტორიული ტრავმები და ააშენონ საერთო მომავალი. მიუხედავად არსებული გამოწვევებისა, საქართველოს აქვს პოტენციალი, ჩამოაყალიბოს მშვიდობიანი, სამართლიანი და ინკლუზიური საზოგადოება, რომელიც დაფუძნებული იქნება ურთიერთპატივისცემასა და თანამშრომლობაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. მალხასიანი, ფ. რა ბარიერებს აწყდებიან ეთნიკური უმცირესობები უნივერსიტეტებში. „მთის ამბები“. თბილისი. 2022 .
2. Bercovitch, J. Regan, P. THE STRUCTURE OF INTERNATIONAL CONFLICT MANAGEMENT: AN ANALYSIS OF THE EFFECTS OF INTRACTABILITY AND MEDIATION. International Journal of Peace Studies. 1999.
<https://www.jstor.org/stable/41852865>
3. Buzan, B. Kelstrup, M. Lemaitre, P. Elzbieta Tromer, E. and London, W. The European Security Order Recast. Pinter Publishers . 1990.
4. Cahn, D. Abigail, R. (2007). Managing conflict through communication. Pearson/Allyn and Bacon. 2014. <https://www.pearsonhighered.com>
5. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Black Sea Synergy: A new regional cooperation initiative. Brussels: EU Commission. 2007.
6. Colon, G. War, *peace and international relations: an introduction to strategic history*. Routledge. 2023. <https://www.routledge.com/War-Peace-and>
7. Deutsch, M. Theory of Co-operation and Competition. Human relations. 1949.
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/001872674900200204>
8. Solana, J. *European Security Strategy*, European Communities. 2009.
9. Tenner, F. Conflict prevention and conflict resolution: limits of multilateralism. ResearchGate. 2000. <https://www.researchgate.net/publication>
10. Tuula, T. Foreign policy: aims, instruments and achievement. 2018.
11. Sayin F. Modebadze, V. *The Role of Russia in Provoking Conflict between Georgians and Abkhazians*. International Journal of Alanya Faculty of Business 2015.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/201853>
12. Quencez. M. and Besch, S. (2020). The Challenges Ahead for EU Defense Cooperation. Policy Brief. 2020.